

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 37/2013 vp**

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, rikosrekisterilain muuttamisesta sekä rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä lokakuuta 2013 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, rikosrekisterilain muuttamisesta sekä rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta (HE 149/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntösihteeri Mirja Salonen, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Mia Murtomäki, tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori Mikael Hidén
- professori Tuomas Ojanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Ehdotetulla lailla pannaan osaltaan täytäntöön lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta annetun direktiivin velvoitteet.

Ehdotetun lain mukaan lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostausta voidaan selvittää rikosrekisteriotteen avulla. Otteen hakeminen on lakiehdotuksen mukaan vapaaehtoista.

Rikosrekisteriotteen pyytäminen edellyttää, että kyse on tehtävästä, johon säännöllisesti ja olenaisesti kuuluu alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa. Tehtävään on kuuluttava myös henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei muista toimista huolimatta voida kohtuudella turvata.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset rikosrekisterilain sekä niin sanotun EU-rikosrekisterilain muuttamisesta, jotka ovat tarpeen uudistuksen toteuttamiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen, ja se on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2014 alkupuoliskolla.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotuksia arvioidaan perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan

kannalta. Ehdotusten tavoitteilla katsotaan olevan selvä yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin turvaamaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Merkityksellisenä pidetään myös perustuslain 19 §:n 3 momentin säännöstä julkisen vallan tehtävästä tukea lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Esityksessä katsotaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi menettelystä, jossa voidaan selvittää lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostausta. Ehdotettu sääntely vastaa merkittävältä osin työ- ja virkasuhteessa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevaa lakia, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 9/2002 vp).

Vapaaehtoistehävän järjestäjällä on 1. lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin mukaan oikeus pyytää Oikeusrekisterikeskukselta rikosrekisteriote vapaaehtoisesta, jolle järjestäjä on antamassa tehtävän, johon kuuluu säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa. Tehtävään on lisäksi kuuluttava henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa joko yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida muutoin kohtuudella turvata. Rikosrekisteriotteen antamisen edellytyksenä on 6 §:n 1 momentin perusteella vapaaehtoisen etukäteen antama kirjallinen suostumus otteen hakemiseen.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut lasten parissa työskentelevien rikosrekisteritietojen luovuttamista perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 9/2002 vp, s. 2). Henkilötietojen suojasta säädetään momentin mukaan tar-

kemmin lailla. Rikollista tekoa, rangaistusta ja muuta rikoksen seuraamusta koskevat tiedot ovat henkilötietolain 11 §:ssä säädetyn käsittelykiellon piiriin kuuluvia arkaluonteisia tietoja. Tällaisten tietojen käsittelyn salliminen koskee yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (esim. PeVL 9/2002 vp, s. 2/I). Ehdotettua sääntelyä on tämän vuoksi arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisen tarkoituksena on lakiehdotuksen 1 §:n mukaan suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja siten edistää ja turvata alaikäisten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Tällaiset tavoitteet kiinnittyvät perustuslain 7 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Merkitystä on myös perustuslain 19 §:n 3 momentin säännöksellä julkisen vallan tehtävästä tukea lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Suomi on lisäksi lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen osapuolena sitoutunut toimiin suojellakseen lapsia kaikenlaiselta väkivallalta ja huumausaineiden käytöltä sekä kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Ehdotetulle sääntelylle on siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät ja painavat perusteet (ks. PeVL 9/2002 vp, s. 2/II).

Rikostaustan selvittämismenettelyn kohteena olevat on rajattu 5 §:n säännöksillä vapaaehtoi-
siin, joille annetaan tehtäviä, joihin kuuluu sään-
nöllisesti ja olennaisesti henkilökohtainen vuo-
rovaikutus lasten kanssa ilman muiden aikuisten
läsnäoloa tai olosuhteissa, joissa alaikäisten
henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida lain
4 §:ssä tarkoitettuihin toimin kohtuudella turvata.
Käytännössä mahdollisuus selvittää lasten paris-
sa toimivien vapaaehtoisten rikostaustaa koskee
erittäin suurta henkilöryhmää. Esityksessä ar-
vioidaan, että vapaaehtoisista pyydetäisiin noin
20 000—40 000 rikosrekisteriotetta vuosittain.
Oikeasuhtaisuusvaatimuksen kannalta on olen-
naista, että rikosrekisteriotteen hakeminen edel-
lyttää vapaaehtoisen suostumusta. Lisäksi rikos-
rekisteriotteeseen merkitään tiedot ainoastaan
rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa luetelta-
viksi ehdotetuista, sääntelyn tavoitteiden kan-
nalta merkityksellisistä rikoksista. Rikosrekiste-
riotteen pyytäminen ei ole myöskään ensisijai-
nen keino suojella alaikäisten henkilökohtaista

koskemattomuutta vapaaehtoistoiminnassa,
vaan vapaaehtoistehtävän järjestäjän on ensin
ryhdyttävä lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettui-
hin koskemattomuutta turvaaviin toimiin. Näis-
tä toimista rikosrekisteriotteen hakijan on ilmoi-
tettava Oikeusrekisterikeskukselle. Vapaa-
ehtoistehtävän järjestäjä saa tehdä vapaaehtoi-
sen henkilötietoihin merkinnät ainoastaan ot-
teen tarkistamisesta ja sen tunnistamistiedot,
eikä otteesta saa ottaa jäljennöstä. Lisäksi la-
kiehdotuksessa on säännökset vaitiolovelvolli-
suudesta ja rikosrekisteriotteen luovuttamisesta
viipymättä asian käsittelyn jälkeen vapaaehtoi-
selle, jota ote koskee. Ehdotetusta sääntelystä ei
ole huomautettavaa sen oikeasuhtaisuuden kan-
nalta.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

*että lakiehdotukset voidaan käsitellä ta-
vallisen lain säätämisyjärjestyksessä.*

Helsingissä 27 päivänä marraskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Johannes Koskinen /sd
vpj. Outi Mäkelä /kok
jäsen. Sauli Ahvenjärvi /kd
Tuija Brax /vihr
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Ilkka Kantola /sd

Pia Kauma /kok
Kimmo Kivelä /ps
Anna Kontula /vas
Elisabeth Nauclér /r
Tom Packalén /ps
Anu Urpalainen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.